

Щодо оцінки Центральним банком Російської Федерації стану економіки країни

І. Ус, к.е.н., головний консультант відділу нових викликів

Проаналізовано доповідь щодо стану й перспектив економічного розвитку Росії, яку підготували економічні підрозділи територіальних установ Центрального банку Російської Федерації за участю департаменту грошово-кредитної політики. Фокус аналізу – розвиток регіонів і зовнішньоекономічні перспективи РФ.

Висновки

У Російській Федерації:

- сталося різке зростання інфляції – з 8,4 % за підсумками 2021 р. до 16,7 %;
- відбувається переорієнтація на азійські ринки, що призводить до збільшення логістичних витрат;
- спостерігається відсутність імпорту багатьох важливих для російської промисловості компонентів, що призводить до скорочення виробництва та інвестицій майже в усіх регіонах РФ, неповної зайнятості, яка вже поширюється;
- наявних запасів імпортованої продукції вистачить на кілька місяців, тоді як заміна комплектувань аналогами російського виробництва потребуватиме приблизно трьох років.

Центральний банк РФ 20 квітня 2022 р. представив доповідь «Регіональна економіка. Коментарі головного управління Банку Росії». Фактично це огляд поточної економічної ситуації у сімох макрорегіонах РФ. У документі виокремлено ключові тенденції в економічній активності й цінових процесах на рівні регіонів, а також схарактеризовано вплив загальноросійських і локальних чинників.

Зауважимо, що в тексті доповіді відсутні будь-які згадки про Україну, зазначається лише про ускладнення використання Чорноморського басейну. Утім неодноразово згадуються запроваджені щодо РФ санкції, водночас причини запровадження не зазначаються, також ідеться про вплив, який ці санкції справлятимуть на економічні показники розвитку РФ загалом і кожного регіону зокрема.

Загальна ситуація

Протягом березня 2022 р. різко зросла інфляція, зумовлена ослабленням російського рубля й сплеском попиту в першій половині місяця. У другій половині березня та на початку квітня споживча активність знизилася. Підприємства стикалися з перебоями в постачанні сировини та комплектувань і перебудовували свою виробничу діяльність, зокрема географію постачань. Цінові очікування бізнесу сягнули історичного максимуму. Жорсткіші грошово-кредитні умови призвели до зниження попи-

ту фізичних осіб на кредити. Після зменшення ключової ставки Банку Росії в першій половині квітня з 20 до 17 %¹ банки почали знижувати кредитні та депозитні ставки.

Наприкінці березня – на початку квітня 2022 р. найбільш помітно скоротилася кількість великих покупок унаслідок вичерпання ажіотажного попиту, зниження пропозиції й значного зростання цін. Так, у Центральному та Північно-Західному федеральних округах, у Сибіру та Волго-В'ятці мережі з продажу автомобілів повідомляли про зменшення кількості клієнтів і відчутне зниження продажів. На Далекому Сході відбулася переорієнтація попиту на одяг, взуття, господарські товари нижчого цінового сегмента. Підприємства роздрібною торгівлі очікують на істотне зниження споживчого попиту протягом наступних місяців.

Загалом Центробанк РФ констатує зниження ділової активності бізнесу. Дві третини опитаних підприємств зіткнулися з проблемами імпорتنих поставок. Багато виробників засвідчували брак сировини, матеріалів та комплектуючих. Компанії опрацьовували альтернативні виробничі й логістичні ланцюжки поставок, переходили на російські аналоги, а експортери шукали нові ринки збуту.

Річна інфляція в березні 2022 р. різко пришвидшилася – до 16,7 %, хоча за підсумками 2021 р. становила 8,4 %. Місячний приріст споживчих цін був максимальним із 1999 р., він пришвидшився в першій половині березня, після чого почав уповільнюватися через жорсткі адміністративні заходи влади. Водночас початок посівної кампанії у встановлені терміни й сприятливі прогнози щодо врожаю, як очікують економісти Центробанку РФ, знизять волатильність цін на продовольство.

Зростання депозитних ставок сприяло припливу коштів на термінові вклади. Видача іпотеки здійснювалася переважно в межах пільгових держпрограм. Водночас економісти Центробанку РФ очікують, що зміна державної програми пільгової іпотеки підтримає попит на нове житло, насамперед у Московській та Санкт-Петербурзькій агломераціях.

Регіональний розріз

Центральний регіон. Ретейлери й ресторатори призупинили відкриття нових точок. Цінові очікування бізнесу сягнули максимуму. Виробництво нафтопродуктів знижувалося через зниження попиту. Підприємства харчової промисловості зіткнулися з перебоями в постачанні сировини, запасних частин для обладнання, тари та упаковки, скасовували замовлення.

Північно-Західний регіон. Виробники паперу й паперових виробів розпочали випуск нової продукції без використання імпорتنих хімікатів. Більшість автозаводів, а також деякі виробники запчастин призупинили роботу через обмеження на постачання комплектуючих з-за кордону. Водночас туристичні організації зазначали збільшення попиту на поїздки в північні регіони та зберігали позитивні очікування на літо.

Волго-В'ятський регіон. Відхід іноземних орендарів і вичерпання ажіотажного попиту на окремі товари призвели до зниження кількості відвідувань торгових центрів і точок громадського харчування. В автомобілебудівній галузі зміна зовнішніх умов спричинила призупинення роботи іноземних підприємств, а також простої на підприємствах з виробництва легкових автомобілів російського походження. Компанії хімічної галузі через логістичні обмеження скоротили постачання своєї продукції за кордон і відчували складнощі з імпортом сировини.

Південний регіон. Ризик зниження зайнятості був меншим, ніж загалом у РФ, завдяки високій потребі у сезонних робітниках у сферах туризму та сільського господарства. У текстильній промисловості спостерігався брак сировини, а підприємства харчової промисловості повідомляли про зростання логістичних витрат і погіршення умов оплати поставок.

Уральський регіон. Виробнича діяльність ключових галузей не зупинялася. Зайнятість зберігалася на колишньому рівні, але загальна кількість запропонованих вакансій на ринку праці знизилася. Експорт продукції металургії до країн далекого зарубіжжя частково припинено. Машинобудівні підприємства зіткнулися зі зволіканнями й відмовами в постачанні вже оплачених імпорتنих верстатів, обладнання та комплектуючих, а також браком обігових коштів через вимоги передоплати за новими контрактами.

Сибірський регіон. Підприємства роздрібною торгівлі із середини березня повідомляли про стабілізацію споживчого попиту на продовольство, медикаменти та електроніку. При цьому різке підви-

¹В Україні відповідна ставка складає 10 %.

щення цін на нові автомобілі майже зупинило їх продажі. На тлі високого рівня попиту й цін вуглеводобуток і металургія зберігали позитивну динаміку, одночасно галузі оперативно перебудовували діяльність, зважаючи на посилення санкцій. Окремі металургійні холдинги сповіщали про зростання ризиків відтермінування й подорожчання інвестиційних проєктів.

Далекосхідний регіон. Добувні підприємства повідомляли про припинення імпорту обладнання й запчастин, але це значно не вплинуло на обсяги виробництва в березні. Порти перепрофілювали діяльність на роботу з експортними контейнерами та сипкими вантажами. Рибодобувні підприємства у зв'язку з очікуваним скороченням цін на необроблену рибу нарощували обсяги її перероблення.

Зовнішньоекономічна діяльність Російської Федерації

Запроваджені проти РФ економічні санкції справили негативний вплив на зовнішньоторговельний товарообіг. Підприємства зіткнулися з відмовою зарубіжних контрагентів від співпраці, призупиненням постачання імпортних комплектвань, обладнання й сировини, а також істотним ускладненням і зростанням вартості логістики. Через зниження обсягів виробництва окремим підприємствам довелося запроваджувати режим неповної зайнятості. Понад половина залежних від імпорту підприємств планують перейти на російські аналоги. Деякі підприємства намагаються впоратись зі складнощами у спосіб зміни географії й товарної структури експорту й імпорту. При цьому економісти Центробанку РФ вважають, що питання стосовно виходу з російського ринку власних компаній нині не є актуальним.

Через санкції відбувається переорієнтація основних галузей на внутрішній ринок, а також країни Азії. При цьому імпорт з Азії порівняно з ЄС може бути набагато дорожчим через подовження маршрутів доставки й збільшення термінів отримання вантажів. До того ж, на думку Центробанку РФ, існує ризик конфіскації залізничних потягів РФ.

Зазначається, що задля продовження роботи російські підприємства повинні мати необхідний запас сировини на кілька місяців, протягом яких планується опрацювати різні варіанти розв'язання проблем, знайти нових постачальників, нові ринки збуту. У низці регіонів, зокрема в Татарстані, Башкортостані, Карелії, а також у Рязанській, Ульяновській, Челябінській областях, створено центри імпортозаміщення, що допомагають виробникам знаходити в РФ аналоги продукції, яка імпортувалася раніше. У Московському регіоні запущено онлайн-сервіс з пошуку необхідних для виробничого циклу компонентів у постачальників Москви та партнерів РФ із Євразійського економічного союзу. На рівні регіональної влади з метою підтримки зовнішньоекономічної діяльності вносяться пропозиції щодо розширення переліку системоутворювальних підприємств, також знижуються ставки оподаткування, продовжуються строки сплати податків, надаються пільгові кредити, субсидії, підтримка в пошуку нових контактів на ринках інших країн. На думку окремих представників машинобудівної галузі, що є найбільш залежною від імпорту, процес заміщення зарубіжних компонентів на продукцію дружніх до РФ держав триватиме приблизно півтора року, а для запуску власного виробництва ключових компонентів потрібно близько трьох років.